

SPOMIENKA

Ako si pamätáme
doc. PhDr. Vieru Němejcovú-Pavúkovú, CSc.

V tomto roku by sa bola 9. marca pani doc. Viera Němejcová-Pavúková dožila svojich 80. narodenín.

Máme príležitosť pripomenúť si človeka – ženu s veľkým duchom, oplývajúcu energiou, kreativitou a mimoriadnou pracovitosťou, na ktorú s očarením spomínajú všetci, ktorí mali to potešenie ju za jej života stretnúť.

Vieru Němejcovú-Pavúkovú som spoznala počas svojho štúdia na Katedre archeológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, kde sme „začínali“ takmer naraz, ale, samozrejme, na opačných stranách univerzitného spektra – ja v roku 1993 ako študentka prvého ročníka, pani doktorka Pavúková ako skúsená bádatelka a nový pedagóg v roku 1992. Dovtedy pôsobila vyše tri desaťročia v Archeologickom ústave SAV v Nitre (1961–1992); predtým od ukončenia štúdia archeológie v Bratislave v roku 1959 do roku 1961 pracovala v Mestskom múzeu v Bratislave. Už v roku 1995 sa Viera Němejcová-Pavúková v Bratislave habilitovala – ako študenti sme sa

viacerí jej habilitačnej prednášky zúčastnili, dokonca ju niektorí povzbudzovali dobrými radami o potrebe výdatných raňajok, na čo ona po opadnutí stresu s vďakou reagovala ako na vynikajúci „doping“.

Pani docentku si pamätám ako mimoriadne aktívnu osobnosť – patrila koniec-koncov k rodu Němejcovcov – vzdelancov a vedcov, ktorých stopa je od 19. storočia čitateľná v dejinách českej i slovenskej vedy a ktorých činnosť bola inšpiráciou a vzorom aj pre ňu.¹ Prednášala nám celú dobu kamennú – hoci paleolit nebol jej špecializáciou, dokázala nám sprostredkovať „klasické“, ale aj úplne nové poznatky bádania v tejto oblasti. Bola v tom čase prvá, ktorá na katedre viedla semináre zamerané na prácu s materiálom – kreslenie, opis, základnú typologicko-chronologickú klasifikáciu. Tieto sa konali na prízemí budovy Filozofickej fakulty na Gondovej ulici v Bratislave v katedrovej knižnici „s atmosférou“. No a, prirodzene, prednášky a semináre z „jej“ období mladšej doby

¹ http://nemejc.wz.cz/osobnosti_rodu.html [22-9-2017].

kamennej boli vzácnou súčasťou mojich univerzitných rokov.

Pamätám si jej nadšenie, rady i povzbudzovanie pred mojou prvou cestou na výskum neoliticko-eneolitckej lokality do tureckej Trácie v roku 1996. Vedela, do akej miery môže odborne i ľudsky obohatiť cesta do tejto oblasti Európy, kam ona sama často a s radosťou odchádzala na študijné pobyty. Aj cesty na Balkán, do Grécka, Egeidy a Anatólie prispeli k jej mimoriadnemu a kolegami doma i v zahraničí veľmi obdivovanému a oceňovanému rozhľadu o problematike neolitu a eneolitu v strednej a juhovýchodnej Európe. Ako spomínal Stanislav Šiška, už jej „prvá veľká štúdia, zameraná na zhodnotenie nálezov bolezskéj skupiny z Nitrianskeho Hrádku [Němejcová-Pavúková 1964, 163–268], okamžite vzbudila pozornosť mnohých domácich i zahraničných odborníkov“ (Šiška 1997, 193). I ja sama som mala možnosť presvedčiť sa o dobrom zvuku jej mena po prvom stretnutí s prof. Mehmetom Özdoğanom z Istanbulskej univerzity, ktorý o Viere Pavúkovovej hovoril ako o inšpiratívnej a zanietenej bytosti a rád si vybavoval zážitky s ňou. Aj ďalší kolegovia si s potešením oživili spomienky na oboch – Vieru i Juraja Pavúkovcov – doslova diplomatov vedy a dôstojných odborných i ľudských reprezentantov slovenskej archeológie doma i v zahraničí. Vincent Megaw svoje pocity z návštev u manželov Pavúkovcov v 60. a 80. rokoch minulého storočia opisuje takto: „When there was a perceived similarity between our Sydney neighbours and my new Slovak friends was the immediate and welcoming hospitality. And this has never changed. ... And yet more memories of – it was Slovakia after all – many marvellous meals assisted by not a little wine and slivovica“ (Megaw 2004, 93). A ako povedal Andrew Sheratt, Viera Němejcová-Pavúková bola významnou a výnimočnou osobnosťou, „whose combination of charm, wisdom and knowledge is greatly missed“ (Studeníková 2004, 12).

Viera Němejcová-Pavúková sa vedecky venovala badenskej kultúre, v začiatkoch svojej kariéry so špecifickým dôrazom na počiatky, neskôr na záverečné etapy vývoja badenského komplexu (kostolacká skupina). Postupne si prácami, v ktorých „rekonštruovala chronológiu a vzťahy badenskej kultúry s dôrazom na genetické a chronologické súvislosti s vývojom v juhovýchodnej Európe“, pripravila pole na systematické všeobecné spracovanie tejto kultúry (Studeníková 2004, 11). V. Pavúková „cieľavedome obracala pozornosť na štúdium vzťahov rozsiahlejších areálov i civilizacyjnych centier v juhovýchodnej Európe vrátane Egeidy a ďalších oblastí východného Stredomoria. ... Významne prispela aj ku klasifikácii a stanoveniu chronológie kultúr Cernavoda III, Ezero, Dikilitaş a ich vzťahov ku Karpatskej kotline. Až takto nadobudnuté makro- i mikroarcheologické podklady sa

jej stali kľúčom k interpretácii zložitých kultúrno-civilizačných procesov“ (Šiška 1997, 193, 194).

Manfred Korfmann pred vyše desaťročím napísal: „Für mich gehörte Viera Němejcová-Pavúková bei derartigem treffen zu den herausragenden Personen, zumal das Wiedersehen mit ihr nicht nur fachlich, sondern auch menschlich stets angenehm war. Dabei hatten wir berufsbezogen immer als zentralen Gesprächsstoff ‚ihr Thema‘: Badener Kultur und deren Anbindung an die Ägais, und insbesondere deren chronologischen Stellung. Gerade letztere war damals recht unklar und voller Widersprüche. Frau Pavúkovas Konzept entsprechend, hätte Badener Kultur jünger als Troia I sein müssen. Sie suchte mich als Gesprächspartner, da ich gerade dabei war, die Früh- und Mittel-Troia I-zeitlichen Grabungsergebnisse vom Demircihüyük zu publizieren. Oder gab es vielleicht in der Nordägais vor Troia I eine bisher nicht ergrabene und somit unbekannt Kulturstufe, die einen Typenschatz hatte, der demjenigen von Troia I sehr ähnlich war? Diese Hilfskonstruktion stellte die Ergebnisse aus der sich verstärkenden ¹⁴C-Debatte mit in Rechnung. Alles wurde schließlich damals älter. Aber konnte man überhaupt ¹⁴C-Daten ernst nehmen? Daß es Kulturbeziehungen zwischen der Nordägais und dem Gebiet der Slowakei gab, daran bestand jedenfalls für sie kein Zweifel“ (Korfmann 2004, 109, 110).

Výskum vo Svodíne (1971–1983), pôvodne zacielený na získanie faktov na spresnenie vývoja a triedenia badenskej kultúry, rozšíril jej bádateľské záujmy na sídliskovú problematiku lengyelskej kultúry. Vydaním dvoch publikácií (Svodín: Němejcová-Pavúková 1995; Ružindol-Borová [výskum v rokoch 1989–1992]: Němejcová-Pavúková 1997) „o tzv. Kreisgrabenanlagen položila V. Němejcová-Pavúková základy rondelovej archeológie na Slovensku a novými poznatkami významne obohatila bádanie na tomto poli“ (Studeníková 2004, 12). Hoci si Viera Němejcová-Pavúková stanovila stratégiu spracovania a publikovania výsledkov svojho dlhoročného výskumu vo Svodíne, jej naplnenia sa už, žiaľ, nedočkala († 7. 4. 1997). Napriek tomu jej materiály nezostávajú zabudnuté, keďže práce sa ujal jej manžel a dlhoročný blízky spolupracovník Juraj Pavúk. Jednak nadviazal na ňou začaté pedagogické pôsobenie na bratislavskej katedre archeológie, jednak sa stal školiteľom a konzultantom diplomových a dizertačných prác, spracúvajúcich práve pramene z výskumu na tejto významnej lokalite (Demján 2010; 2016, s ďalšou literatúrou autora k téme).

Na výskume vo Svodíne mali svoj „druhý domov“ aj Vierine a Jurajove deti – Ivana a Peter. Zasvätiť svoj život archeológii sa rozhodol syn Peter, ktorý je medzinárodne uznávaným odborníkom na dobu bronzovú v egejskej oblasti a na Balkáne, a tiež, rovnako ako jeho mama, veľmi ľudským človekom.

Okrem Svodína a Ružindola sa s Vierou Pavúkovou spájajú mnohé ďalšie terénne výskumy v Podolí, Štúrove, Iži, Ivanovciach, Hurbanove-Bohatej, Komjaticiach, Červenom Hrádku, Nevidzanoch, Žehre-Dreveníku, Kočine, ale v roku 1968 napríklad aj účasť na americko-juhoslovenskej expedícii v Obre v Bosne (Studeníková 2004, 11).

Vedecké záujmy Viery Němejcovovej-Pavúkovej zahrnovali rozsiahlu problematiku neolitu a eneolitu Karpatskej kotliny a juhovýchodnej Európy. Povedané slovami Nándora Kalicza: „*Viera Němejcová-Pavúková gehörte zu jener Archäologengeneration, durch deren Tätigkeit sich die slowakische Archäologie einen Platz an der Spitze der europäischen Archäologie eroberte. ... Ihr Interesse galt während des überwiegenden Teils ihrer beruflichen Laufbahn der Erforschung der Kupferzeit oder das Äneolithikums, dabei widmete sie sich vor allem der Badener Kultur. Im zweiten Abschnitt ihrer Laufbahn wandte sie sich voller Energie dem Neolithikum zu, dem sie anderthalb Ausgrabungsjahrzente widmete und dabei die unbekannt Siedlungsgeschichte der Lengyel-Kultur im Karpatenbecken mit grundlegenden Ergebnissen bereicherte. ... Im Rahmen der Erforschung der neolithischen und äneolithischen Zeitabschnitte erreichte V. Němejcová-Pavúková Ergebnisse von europäischer Bedeutung, und was sie über die Typologie, die innere Gliederung und Chronologie des Badener Komplexes erarbeitete, ist nicht nur im Karpatenbecken, sondern auch außerhalb dieser Region maßgebend geblieben. Genauso sind ihre Erfolge bei den siedlungsgeschichtlichen Untersuchungen der Lengyel-Kultur grundlegend geworden*“ (Kalicz 2004, 177, 178).

Viera Pavúková bola i aktívnou organizátorkou a účastníčkou konferencií a sympózií, členkou redakčnej rady časopisu *Journal of Mediterranean Anthropology and Archaeology* a tajomníčkou 23. komisie UISPP pri UNESCO, čo tiež svedčí o jej všestrannosti, neúnavnosti a činorodom duchu.

Na završenie tejto spomienky si ako jedna z jej prvých, no zároveň, žiaľ, i posledných študentiek dovoľm použiť práve slová nášho tureckého kolegu M. Özdoğan (2004, 19), ktorý, sám súč zdrojom inšpirácie pre mnohých, v zborníku na počesť Viery Němejcovovej-Pavúkovej, veľmi pokorne vyjadril

svoj obdiv a úctu k pani docentke takto: „... *Dr. Viera Pavúková [was] one of the most eminent scholars in the field of East European archaeology. ... Her solid knowledge and insight in defining problems concerning cultural interaction was a source of inspiration to all of us. I do feel privileged having known her...*“

LITERATÚRA

- Demján 2010 – P. Demján: Hroby na sídlisku lengyelskej kultúry vo Svodíne. Diplomová práca. Filozofická fakulta Univerzity Komenského. Bratislava 2010. Nепublikované.
- Demján 2016 – P. Demján: Svodín. Štruktúra a chronológia sídliska lengyelskej kultúry. Dizertačná práca. Filozofická fakulta Univerzity Komenského. Bratislava 2016. Nепublikované.
- Hänsel/Studeníková 2004 – B. Hänsel/E. Studeníková (Hrsg.): Zwischen Karpaten und Ägais. Neolithikum und ältere Bronzezeit. Gedenkschrift für Viera Němejcová-Pavúková. Rahden/Westf. 2004.
- Kalicz 2004 – N. Kalicz: Die kupferzeitliche Badener Kultur in der Auffassung von Viera Němejcová-Pavúková und der ungarischen Forschung. In: *Hänsel/Studeníková 2004*, 177–205.
- Korfmann 2004 – M. Korfmann: Zum Stand der Chronologiediskussion ca. 1980 oder „Zum absoluten Zeitanatz beim komparativen Stratigraphiesystem von V. Milojčić“. In: *Hänsel/Studeníková 2004*, 110–119.
- Němejcová-Pavúková 1964 – V. Němejcová-Pavúková: Sídlisko boľerázského typu v Nitrianskom Hrádku. *Slov. Arch.* 12, 1964, 163–268.
- Němejcová-Pavúková 1995 – V. Němejcová-Pavúková: Svodín. Band I: Zwei Kreisgrabenanlagen der Lengyel-Kultur. *Stud. Arch. et Mediaev.* 2. Bratislava 1995.
- Němejcová-Pavúková 1997 – V. Němejcová-Pavúková: Kreisgrabenanlage der Lengyel-Kultur in Ružindol-Borová. *Stud. Arch. et Mediaev.* 3. Bratislava 1997.
- Özdoğan 2004 – M. Özdoğan: The Fourth Millenium in Eastern Thrace: an Archaeological Enigma. In: *Hänsel/Studeníková 2004*, 19–26.
- Studeníková 2004 – E. Studeníková: Doc. PhDr. Viera Němejcová-Pavúková (9. 3. 1937–7. 4. 1997). In: *Hänsel/Studeníková 2004*, 11–18.
- Šiška 1997 – S. Šiška: Viera Němejcová-Pavúková (1937–1997). *Slov. Arch.* 45, 1997, 193–197.

Lucia Benediková

